

Desmemòria històrica

L'Associació de Familiars de Represaliats pel Franquisme reclama des del 2009 l'exhumació de 524 cossos enterrats en fosses comunes del cementiri de Girona. Ara, la Generalitat ha refusat la petició per raons tècniques. L'entitat acusa el govern i el Memorial d'humiliar-los, i anuncia una campanya de denúncia.

El 8 de març del 1939, en poc més de tres hores, es feien 24 consells de guerra a Girona. El resultat, 8 sentències per a afusellaments. Des d'aleshores fins al 1945, 521 civils de Girona i 58 més de la resta de comarques van ser afusellats. Avui, set dècades després, els familiars dels represaliats continuen lluitant perquè la llei espanyola, la mateixa que protegeix els funcionaris franquistes, anul·li els consells de guerra, i també perquè puguin enterrar dignament els seus familiars, ara en fosses comunes. A Catalunya, el juny de l'any passat es va fer un pas important en aquest sentit amb l'aprovació de la llei de fosses. La normativa, pionera a l'estat espanyol, reconeix el dret dels familiars de persones desaparegudes a obtenir informació sobre el seu destí i, si escau, a recuperar-ne i a identificar-ne les restes. També preveu la senyalització i la dignificació dels llocs dels enterraments i la recuperació d'aquests indrets com a espais de memòria.

L'Associació de Familiars de Represaliats pel Franquisme a les comarques gironines es va acollir a aquesta possibilitat legal per tal de recuperar les restes dels afusellats que ara es troben distribuïts en quatre fosses comunes del cementiri vell de Girona. El juliol del 2009 va enviar les primeres peticions d'exhumació, en concret, cinc sol·licituds. Però segons la secretària de l'entitat, Esther Llorenç, néta d'un dels afusellats, Joan Lorenzo Alcalde, "les diverses cartes que hem enviat tant al

Mapa interactiu de les 237 fosses detectades fins avui a Catalunya, elaborat pel Memorial i la UOC.

Departament d'Interior com al Memorial Democràtic no han tingut resposta en tot aquest temps", i afegeix que "si van fer la llei, l'han de complir. Sembla que el problema és amb Girona, perquè sí que obren les fosses de Lleida i les dignifiquen".

Una exhumació inviable. EL TEMPS ha demanat a la direcció general de Memòria Democràtica quin era l'estat de la petició d'aquesta entitat. L'exhumació dels cossos de les fosses de Girona no és possible. El comitè d'experts encarregat d'analitzar les peticions, integrat per especialistes en antropologia, arqueologia, medicina forense, història contemporània i dret, i representants d'entitats memorialistes, ha estudiat dues peticions de dignificació, dues d'exhumació i una cinquena que demanava dignificació i exhumació al cementiri de Girona, segons que confirma aquesta direcció general. I el veredict d'aquest comitè és que l'ex-

humació dels cossos topa amb impediments tècnics: "Després d'analitzar-les i avaluar-ne la viabilitat real, el comitè ha aconsellat la dignificació de l'espai, ja que la tipologia de la fossa fa pràcticament impossible la seva exhumació i la identificació de restes."

En concret, el dictamen del comitè especifica que amb les tècniques actuals es fa impossible de "conèixer el lloc d'ubicació exacte de les restes de cadascuna de les més de 500 persones enterrades en aquesta fossa massiva. Per tant, intentar identificar cadascuna de les restes tindria un cost incalculable; cal recordar que la prova pilot de la fossa de Gurb, amb 13 restes humanes, va tenir un cost aproximat de 60.000 euros". I, en segon lloc, el comitè d'experts apunta que aquesta dificultat s'agreuja pel "tipus de fossa", situada dins del cementiri, on abans de la guerra havien estat enterrades moltes persones sense recursos i, durant el conflicte i la postguerra, s'hi soterraren més de 500 cadàvers. Les víctimes procedien dels cinc hospitals militars de la ciutat de Girona, de presons i camps de concentració, de bombardeigs, de la repressió franquista o de la violència revolucionària dels primers mesos de la guerra. Fonts de la direcció general remarquen que l'Associació de Familiars dels Represaliats de Girona ha estat informada "recentment" de la resolució del comitè d'experts per carta i també ha estat convocada a una reunió.

La secretària de l'entitat lamenta que la resposta hagi arribat primer a un mitjà de comunicació que no als interessats, i confirma que va rebre una carta amb aquesta explicació pocs dies després de posar-se en contacte amb EL TEMPS per a denunciar el cas. "L'excusa que ens donen és una humiliació. Jo tinc a casa més de 150 peticions de familiars per a exhumar els cossos dels seus afusellats, però no els vam enviar al Memorial perquè era absurd, tenint en compte que en més d'un any i mig no havien donat resposta a només cinc peticions. No volem que ho facin tot de cop, però en el termini de dos o tres anys hi ha prou temps i diners per a dur a terme l'aixecament de les quatre fosses que hi ha al cementiri de Girona", argumenta Esther Llorenç. L'interès dels socis de l'entitat a poder enterrar els cossos dels seus familiars

Homenatge als 524 afusellats pel franquisme a Girona entre el 1939 i el 1945, organitzada per l'Associació de Familiars de Represaliats pel Franquisme.

és tal que estan disposats a fer-se càrrec del cost de les exhumacions. Segons els seus càlculs, el pressupost per a cada persona enterrada a les fosses seria al voltant de 1.000 euros.

Campanya de denúncia. La negativa de la Generalitat a exhumar els cossos per raons tècniques ha caigut com una galleda d'aigua freda entre els socis de l'entitat. Però l'associació no es queda plegada de braços. Esther Llorenç ha explicat a EL TEMPS que l'entitat empenirà una campanya de recollida de signatures per exigir l'aplicació de la llei sobre la localització i la identificació de persones desaparegudes durant la guerra civil i la dictadura franquista. "Demanam al president de la Generalitat i al Memorial Democràtic de recuperar les despulles dels nostres familiars que van ser afusellats i enterrats a les fosses del cementiri de Girona, fent l'ADN de cada cos. Com indica la llei, totes les despeses derivades de les actuacions són a càrrec de l'administració." En aquest sentit, l'entitat deixa molt clar que no vol "ni

medalles ni diners", sinó que el govern —perquè el Parlament ho ha legislat d'aquesta manera— "reconegui i rehabiliti la memòria de tots els que varen patir persecució a conseqüència de la defensa de la democràcia i de l'autogovern de Catalunya, o a causa de llurs opcions personals, ideològiques o de consciència".

El 10 de novembre passat, l'Ajuntament de Girona feia un acte per a dignificar la fossa comuna —no hi comptabilitza les quatre que localitza l'associació— i homenatjar les víctimes de la guerra a les comarques gironines, amb la col·laboració de la Generalitat i del Memorial Democràtic. També s'ha fet una tasca de senyalització de l'antiga presó provincial al seminari diocesà. Es calcula que l'any 1940 hi havia 2.145 homes i 1.416 dones empresonats en aquest recinte. A partir del 1942, la presó d'homes va ser instal·lada al convent de les monges clarisses de Salt i les dones, confinades en una sala especial del seminari, van ser traslladades al convent de les Adoratrius de Girona. Les accions de dignificació a la ciutat

van començar amb la senyalització del refugi antiaeri del Jardí de la Infància, que des del mes de maig s'ha convertit en una extensió del Museu d'Història de la Ciutat i forma part de la Xarxa d'Espais de Memòria Democràtica de Catalunya.

Una altra humiliació? Aquestes accions, però, no satisfan en absolut l'Associació de Familiars de Represaliats pel Franquisme, que no va assistir a aquest acte i que considera que tant les administracions com el Memorial, "moguts per interessos estrictament partidistes, humilien novament les famílies dels afusellats", assegura Esther Llorenç. Una de les queixes d'aquest col·lectiu, que aplega prop de 750 famílies, és que no se'ls reconeix el patiment: "Els familiars dels represaliats a Girona no hem tingut cap homenatge per part de la Generalitat ni del Memorial Democràtic: o som molt dolents o no tenim dret a aquest homenatge. Tenint en compte que els nostres familiars han donat la vida pel país, és el mínim", remarca Llorenç, que sospita que la Creu de

ASSOCIACIÓ DE FAMILIARS DE REPRÉSALIATS DEL FRANQUISME

A dalt, Juan Lorenzo. A sota, Juan Rado. Són dos dels afusellats que hi ha en una de les quatre fosses comunes al cementiri de Girona. A la dreta, un monument a Roses (Alt Empordà) en homenatge als 600 civils afusellats entre el 1939 i el 1945 a les comarques gironines.

Sant Jordi que fou concedida a aquesta entitat pel president Pasqual Maragall “era només per a fer-nos callar”.

L’entitat, fundada el 2003, només demana de començar a tancar ferides: “La dreta ha tancat les seves ferides, i nosaltres no podem. El cementiri de Girona fa pena; vam anar a portar flors al meu avi i està tot abandonat. És un caos, una vergonya. Tenim quatre fos-

La Generalitat denega l'exhumació a Girona pel cost i pel tipus de fossa

ses franquistes al cementiri, i sabem més o menys on és enterrada la gent gràcies a la memòria dels familiars, que mai no han deixat de visitar-los. Però els poders públics es neguen a actuar-hi a fons, tot i que la llei ens empara”, sentència la secretària de l’associació.

El mapa de fosses catalanes. D’una altra banda, el Memorial Democràtic i la Universitat Oberta de Catalunya han presentat el nou mapa web de les fosses comunes a Catalunya, un projecte pioner a l’estat espanyol, fet amb programari lliure, multilingüe i integrat amb Google Maps, que recull informació detallada de 237 fosses georeferenciades: les 179 que la Generalitat

havia estudiat fins ara, més 58 de noves incorporades a partir d’un treball fet per l’Institut d’Estudis Penedesencs en col·laboració amb el Memorial. La web, www.fossesirepressio.cat, que permet de fer cerques per noms i cognoms de persones desaparegudes, tipologia (soldat, civil o hospital militar), bàndol (republicà o rebel), fossa (confirmada o probable), municipis o comarques, incorporarà progressivament les fosses que vagin documentant els projectes de recerca que el Memorial Democràtic té engegades a comarques com el Pallars Sobirà, el Pallars Jussà, la Vall d’Aran, la Noguera i el Segrià.

Gemma Aguilera